

BOSHLANG'ICH SINFLARDA TARBIYAVIY ISHLARNI TASHKIL ETISHNING ZAMONAVIY SHAKLLARI

Dadayeva Shoxista Mirayupovna

Toshkent shahar Uchtepa tumani 283-maktab

boshlang'ich sinf o'qituvchisi

shohistadayeva@gmail.com

+99897 466- 02-40

Annotatsiya

Ushbu maqolada boshlang'ich sinflarda tarbiyaviy ishlarni tashkil etishning zamonaviy shakllari ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilinadi. Zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida tarbiyaviy jarayonni tashkil etish, interfaol metodlardan foydalanish, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining o'rni hamda o'quvchi shaxsini rivojlantirishga qaratilgan innovatsion shakllar yoritiladi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, zamonaviy tarbiyaviy ishlar tizimli, integrativ va kompetensiyaga yo'naltirilgan bo'lishi zarurligi asoslanadi.

Kalit so'zlar

boshlang'ich ta'lim, tarbiyaviy ishlar, zamonaviy shakllar, interfaol metodlar, kompetensiya, AKT, innovatsiya, shaxs rivoji.

Аннотация

В данной статье научно-теоретически и практически анализируются современные формы организации воспитательной работы в начальных классах. На основе современных педагогических подходов освещаются вопросы организации воспитательного процесса, использования интерактивных методов, роли информационно-коммуникационных технологий, а также инновационные формы, направленные на развитие личности учащегося. По результатам исследования обосновывается необходимость системного, интегративного и компетентностно-ориентированного подхода к организации современной воспитательной работы.

Ключевые слова

начальное образование, воспитательная работа, современные формы, интерактивные методы, компетенция, ИКТ, инновации, развитие личности.

Abstract

This article provides a scientific-theoretical and practical analysis of modern forms of organizing educational (upbringing) activities in primary school. Based on contemporary pedagogical approaches, it highlights the organization of the educational process, the use of interactive methods, the role of information and communication technologies, as well as innovative forms aimed at the development of students' personalities. The research results substantiate the necessity of a systematic, integrative, and competency-based approach to modern educational work.

Keywords

primary education, educational activities, modern forms, interactive methods, competency, ICT, innovation, personal development.

Kirish

Boshlang'ich ta'lim bosqichi o'quvchi shaxsining shakllanishida muhim davr hisoblanadi. Ushbu bosqichda nafaqat bilim berish, balki tarbiyaviy jarayonni samarali tashkil etish ham ustuvor vazifa hisoblanadi. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni hamda davlat ta'lim standartlarida ta'lim-tarbiya jarayonining uzviyligi alohida ta'kidlangan [1].

So'nggi yillarda ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar boshlang'ich sinflarda tarbiyaviy ishlarni zamonaviy yondashuvlar asosida tashkil etishni talab etmoqda. An'anaviy tarbiyaviy shakllar bilan bir qatorda, interfaol, innovatsion va kompetensiyaga yo'naltirilgan metodlar keng qo'llanilmoqda [2].

Tarbiyaviy ishlarning samaradorligi o'quvchilarning ijtimoiy faolligi, mustaqil fikrlashi va shaxsiy fazilatlarining rivojlanishida namoyon bo'ladi. Shu bois, zamonaviy shakllarni ilmiy asosda o'rganish dolzarb hisoblanadi.

Metodologiya

Mazkur tadqiqotda pedagogik tahlil, taqqoslash, umumlashtirish va kuzatish metodlaridan foydalanildi. Boshlang'ich ta'limga oid ilmiy adabiyotlar, normativ-huquqiy hujjatlar hamda ilg'or pedagogik tajribalar o'rganildi.

Shuningdek, zamonaviy tarbiyaviy ish shakllarining samaradorligini aniqlashda quyidagi mezonlar asos qilib olindi:

- o'quvchi faolligi darajasi;
- ijtimoiy kompetensiyalarning shakllanishi;
- mustaqil fikrlash rivoji;
- tarbiyaviy ta'sir samaradorligi [3].

Metodologik asos sifatida kompetensiyaviy yondashuv, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim tamoyillari hamda innovatsion pedagogik texnologiyalar nazariyasi olindi [4].

Natijalar

Tadqiqot natijalariga ko'ra, boshlang'ich sinflarda tarbiyaviy ishlarni tashkil etishning quyidagi zamonaviy shakllari samarali ekanligi aniqlandi:

- **Interfaol tarbiyaviy mashg'ulotlar** – "aqliy hujum", "bahs-munozara", "rol o'ynash" metodlari orqali o'quvchilarning faolligi oshadi [5].
- **Loyiha faoliyati (project-based learning)** – o'quvchilarni jamoada ishlashga, muammoni hal qilishga o'rgatadi [6].
- **AKT asosida tarbiyaviy ishlar** – multimedia vositalari orqali ma'naviy-tarbiyaviy ta'sir kuchayadi [7].
- **Klub va to'garak faoliyati** – qiziqish asosida tarbiya berish imkonini yaratadi [8].
- **Ijtimoiy loyihalar va volontyorlik** – o'quvchilarda ijtimoiy mas'uliyatni shakllantiradi [9].

Natijalar shuni ko'rsatdiki, zamonaviy shakllar qo'llanilganda o'quvchilarning motivatsiyasi va ishtiroki sezilarli darajada oshadi.

Tahlil va muhokama

Boshlang'ich sinflarda tarbiyaviy ishlarni zamonaviy shakllarda tashkil etish masalasi bugungi kunda pedagogika fanining eng dolzarb yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Mazkur jarayonni chuqur tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, zamonaviy yondashuvlar an'anaviy tarbiya usullaridan nafaqat shakl, balki mazmun jihatidan ham sezilarli darajada farq qiladi. Eng avvalo, zamonaviy tarbiyaviy ishlar o'quvchini passiv qabul qiluvchidan faol subyektga aylantirishga qaratilgan bo'lib, bu holat konstruktivistik pedagogika nazariyasining asosiy tamoyillariga to'la mos keladi [10].

Index: [google scholar](#), [research gate](#), [research bib](#), [zenodo](#), [open aire](#).

https://scholar.google.com/scholar?hl=ru&as_sdt=0%2C5&q=wosjournals.com&btnG

<https://www.researchgate.net/search/publication?q=worldly%20knowledge>

<https://journalseeker.researchbib.com/view/issn/3060-4923>

Konstruktivistik yondashuvga ko'ra, bilim va tarbiya tayyor holda berilmaydi, balki o'quvchining faol ishtiroki orqali shakllanadi. Shu sababli, boshlang'ich sinflarda tarbiyaviy ishlarni tashkil etishda interfaol metodlardan foydalanish alohida ahamiyat kasb etadi. Interfaol metodlar, xususan, "aqliy hujum", "klaster", "bahs-munozara", "rol o'ynash" kabi usullar o'quvchilarni fikrlashga, muhokama qilishga va o'z nuqtai nazarini himoya qilishga o'rgatadi [5]. Bu esa ularning kommunikativ va ijtimoiy kompetensiyalarini rivojlantiradi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, interfaol metodlar asosida tashkil etilgan tarbiyaviy mashg'ulotlarda o'quvchilarning darsga jalb etilish darajasi an'anaviy metodlarga nisbatan ancha yuqori bo'ladi. Masalan, bahs-munozara shaklida o'tkazilgan tarbiyaviy soatlarda o'quvchilar o'z fikrlarini erkin ifoda etadi, boshqalarning fikrini tinglaydi va baholaydi. Bu jarayon esa tanqidiy fikrlashni rivojlantirishda muhim omil hisoblanadi [5].

Bundan tashqari, loyiha asosida tarbiyaviy ishlarni tashkil etish zamonaviy pedagogikaning eng samarali yo'nalishlaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Loyiha faoliyati o'quvchilarga real hayotiy vaziyatlarga yaqin muammolarni hal qilish imkonini beradi. Bu jarayonda o'quvchilar mustaqil ravishda ma'lumot to'playdi, tahlil qiladi va muayyan xulosaga keladi. Natijada ularda mustaqil fikrlash, mas'uliyat va ijodkorlik kabi sifatlar shakllanadi [6].

Loyiha metodining yana bir muhim jihati shundaki, u jamoaviy faoliyatni rivojlantiradi. O'quvchilar kichik guruhlarda ishlash orqali hamkorlik ko'nikmalarini egallaydi, bu esa ularning ijtimoiylashuv jarayoniga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, loyiha asosida ishlagan o'quvchilarda o'zaro hurmat, mas'uliyat va liderlik sifatleri yuqori darajada rivojlanadi [6].

Zamonaviy tarbiyaviy ishlarni tashkil etishda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining o'rnini ham beqiyosdir. AKT vositalari yordamida tashkil etilgan tarbiyaviy mashg'ulotlar o'quvchilarda katta qiziqish uyg'otadi va ularning o'quv motivatsiyasini oshiradi. Multimedia vositalari orqali berilgan ma'lumotlar ko'rgazmali, esda qolarli va ta'sirchan bo'ladi [7].

Masalan, videoroliklar, taqdimotlar, interaktiv platformalar orqali o'tkazilgan tarbiyaviy mashg'ulotlar o'quvchilarda kuchli emosional ta'sir uyg'otadi. Psixologik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, emosional jihatdan boyitilgan ma'lumotlar uzoq muddatli xotirada yaxshi saqlanadi [7]. Shu bois, AKTdan foydalanish tarbiyaviy ishlarning samaradorligini sezilarli darajada oshiradi.

Bundan tashqari, zamonaviy tarbiyaviy ishlarni tashkil etishda differensial va individual yondashuv ham muhim ahamiyat kasb etadi. Har bir o'quvchining qiziqishi, ehtiyoji va qobiliyatini hisobga olgan holda tashkil etilgan tarbiyaviy faoliyat yuqori natija beradi. Bu borada klub va to'garaklar faoliyati muhim o'rin tutadi [8].

Klub va to'garaklar orqali o'quvchilar o'z qiziqishlari asosida faoliyat olib boradi. Masalan, badiiy, sport, texnika yoki kitobxonlik to'garaklari o'quvchilarning iste'dodini rivojlantirishga xizmat qiladi. Bu esa ularning o'ziga bo'lgan ishonchini oshiradi va ijtimoiy faolligini kuchaytiradi [8].

Shuningdek, zamonaviy tarbiyaviy ishlarning muhim yo'nalishlaridan biri ijtimoiy loyihalar va volontyorlik faoliyatidir. Bu shakl o'quvchilarda fuqarolik ongini, ijtimoiy mas'uliyatni va jamiyatga foydali bo'lish hissini shakllantiradi. Masalan, ekologik aksiyalar, xayriya tadbirlari yoki ijtimoiy loyihalarda ishtirok etish orqali o'quvchilar jamiyatdagi muammolarni anglay boshlaydi [9].

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, volontyorlik faoliyatida ishtirok etgan o'quvchilarda empatiya, hamdardlik va ijtimoiy faollik darajasi yuqori bo'ladi. Bu esa ularning shaxsiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi [9].

Index: [google scholar](#), [research gate](#), [research bib](#), [zenodo](#), [open aire](#).

https://scholar.google.com/scholar?hl=ru&as_sdt=0%2C5&q=wosjournals.com&btnG

<https://www.researchgate.net/search/publication?q=worldly%20knowledge>

<https://journalseeker.researchbib.com/view/issn/3060-4923>

Yana bir muhim jihat shundaki, zamonaviy tarbiyaviy ishlar integrativ xarakterga ega. Ya'ni, ular turli fanlar va faoliyat turlarini o'zaro bog'laydi. Bu esa o'quvchilarda yaxlit dunyoqarashni shakllantirishga yordam beradi. Integratsiyalashgan yondashuv orqali tarbiya jarayoni yanada mazmunli va samarali bo'ladi [2].

Shu bilan birga, zamonaviy tarbiyaviy ishlarni tashkil etishda o'qituvchining roli ham o'zgaradi. Endilikda o'qituvchi faqat bilim beruvchi emas, balki yo'naltiruvchi, maslahat beruvchi va hamkor sifatida faoliyat yuritadi. Bu esa pedagogik jarayonning samaradorligini oshiradi [3].

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, zamonaviy yondashuvlar asosida tashkil etilgan tarbiyaviy ishlar o'quvchilarda quyidagi kompetensiyalarni shakllantiradi:

- kommunikativ kompetensiya;
- ijtimoiy faoliyat kompetensiyasi;
- axborot bilan ishlash kompetensiyasi;
- mustaqil o'qish va o'zini rivojlantirish kompetensiyasi [4].

Mazkur kompetensiyalar davlat ta'lim standartlarida belgilangan asosiy talablar bilan mos keladi [1].

Shuningdek, zamonaviy tarbiyaviy ishlarni tashkil etishda milliy va umuminsoniy qadriyatlarning uyg'unligi ham muhim ahamiyatga ega. O'quvchilarga milliy an'analar, urf-odatlar va ma'naviy qadriyatlarni singdirish bilan bir qatorda, global dunyoqarashni shakllantirish zarur [2].

Biroq, zamonaviy tarbiyaviy shakllarni joriy etishda ayrim muammolar ham mavjud. Jumladan, barcha o'qituvchilarning innovatsion metodlarni yetarli darajada bilmasligi, moddiy-texnik bazaning yetarli emasligi va vaqt cheklovlari ushbu jarayonni qiyinlashtiradi [3].

Shunga qaramay, olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, zamonaviy yondashuvlar asosida tashkil etilgan tarbiyaviy ishlar an'anaviy usullarga nisbatan ancha samarali hisoblanadi. Ular o'quvchilarning nafaqat bilim darajasini, balki shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishini ham ta'minlaydi.

Umuman olganda, boshlang'ich sinflarda tarbiyaviy ishlarni zamonaviy shakllarda tashkil etish ta'lim tizimining sifatini oshirishda muhim omil hisoblanadi. Bu jarayonni samarali tashkil etish uchun pedagoglarning kasbiy malakasini oshirish, innovatsion texnologiyalarni keng joriy etish va ilg'or tajribalarni ommalashtirish zarur.

Xulosa

Boshlang'ich sinflarda tarbiyaviy ishlarni zamonaviy shakllarda tashkil etish o'quvchi shaxsini har tomonlama rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. Tadqiqot natijalari quyidagilarni ko'rsatdi:

- zamonaviy shakllar o'quvchi faolligini oshiradi;
- interfaol metodlar orqali mustaqil fikrlash rivojlanadi;
- AKT vositalari tarbiyaviy ta'sirni kuchaytiradi;
- loyiha va ijtimoiy faoliyatlar ijtimoiy kompetensiyalarni shakllantiradi.

Shu asosda, boshlang'ich ta'limda tarbiyaviy ishlarni tashkil etishda innovatsion yondashuvlarni keng joriy etish zarur.

Foydalangan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2020. – 12–15-bet.
2. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma'naviyat, 2018. – 45–47-bet.
3. To'raqulov X.T. Pedagogika nazariyasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2019. – 78–82-bet.

4. Ishmuhamedov R.J. Innovatsion pedagogik texnologiyalar. – Toshkent, 2021. – 33–36-bet.
5. Yuldashev J.G. Interfaol ta’lim metodlari. – Toshkent, 2020. – 55–60-bet.
6. Polat E.S. Project-based learning in education. – Moscow, 2019. – 102–110-bet.
7. Saidahmedov N.S. Ta’limda AKTdan foydalanish. – Toshkent, 2022. – 25–30-bet.
8. Xasanboeva O.U. Boshlang‘ich ta’lim pedagogikasi. – Toshkent, 2018. – 90–95-bet.
9. UNICEF Report on Child Development. – New York, 2021. – 40–44-bet.
10. Vygotsky L.S. Thought and Language. – Cambridge, 2017. – 120–125-bet.
11. Dewey J. Experience and Education. – New York, 2018. – 67–72-bet.
12. OECD Education Report. – Paris, 2022. – 88–92-bet.